

Inflācijas slāpēšanai un labklājības nodrošināšanai samazina patēriņa nodokļu likmes.

Lai saglabātu savu valstu uzņēmumu konkurētspēju un iedzīvotāju pirktspēju, daudzas Eiropas Savienības valstis ir samazinājušas akcīzes nodokļa likmes energoresursiem, piemēram, Vācija, Itālija, Īrija, savukārt Ungārija ir noteikusi maksimālo degvielas pārdošanas cenu, Polija apcīrpusi arī pievienotās vērtības nodokļa likmi, Latvija iet citu ceļu – sola atbalstu mazo ienākumu saņēmējiem

To rāda BDO pētījums. Tā kā Eiropas Savienības dalībvalstīs strauji pieaugušas cenas dabasgāzei un elektroenerģijai, tad 2022. gada martā tika izdots Eiropas Komisijas paziņojums par energoresursu piegādes drošību un pieņemamām enerģijas cenām. Tajā tika piedāvāti varianti, kā novērst augsto elektroenerģijas cenu ietekmi uz iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Vairākas ES valstis jau ir ieviešas samazinātas PVN likmes gāzei, elektroenerģijai un/vai centralizētajai siltumapgādei. Tomēr dažas valstis nav pilnvērtīgi izmantojušas iespējas. Un, lai arī Eiropas Savienībā ir noteiktas minimālās akcīzes nodokļa likmes energoresursiem, tomēr dažās dalībvalstīs šī nodokļa likmes ir pat zemākas par ES atļauto minimālo likmi.

Baltijas ceļš

Izpētot Polijas, Ungārijas, Igaunijas, Lietuvas un Latvijas paņēmienus energoresursu cenu veidošanā, BDO pētnieki secina, ka Polijas valdība visvairāk pievērta uzmanību energoresursu cenu noturēšanai un samazināšanai. Polijā tika veikti visbūtiskākie pasākumi, tādi kā akcīzes nodokļa un PVN samazināšana, pabalstu un atbalsta programmas iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

Bet arī Ungārijā tika būtiski ietekmētas degvielas cenas, samazinot akcīzes nodokli un noteicot cenu griestus degvielai.

Salīdzinot Baltijas valstu rīcību, pētnieki secina, ka visvairāk izceļas Igaunija, kur lielā apjomā tika samazināts akcīzes nodoklis dabasgāzei un elektroenerģijai un tika izskatīts likumprojekts par PVN samazināšanu, bet Latvijā vairāk tika pārdomāta pabalstu piemērošana iedzīvotājiem.

Jau 2021. gada beigās Igaunija nolēma paplašināt enerģijas cenu subsīdiju maznodrošinātām ģimenēm, attiecinot to uz māsaimniecībām, kuru ienākumi uz vienu galveno pelnītāju ir mazāki par 1126 eiro mēnesī. Saskaņā ar Igaunijas valsts pārvaldes ministra Jāka Āba (Jaak Aab) teikto, tas nozīmē, ka no tā labumu gūs aptuveni 380 000 māsaimniecību visā Igaunijā. Šīs subsīdijas izmaksas ir aptuveni 79 miljoni eiro, un tās tiks segtas no ieņēmumiem, kas gūti, pārdodot CO2 emisiju kredītus.

Igaunijas valdība 2022. gada 25. janvārī apstiprināja elektroenerģijas (0,12 €/KWh) un gāzes (65 €/MWh) cenu ierobežojumu māsaimniecībām un elektroenerģijas sadales maksas atcelšanu uzņēmumiem (iepriekš tā tika samazināta tikai uz pusi), lai mazinātu enerģijas cenu pieauguma negatīvo ietekmi. Šie atvieglojumi bija spēkā no 2022. gada janvāra līdz martam.

Igaunijā tika būtiski samazināts akcīzes nodoklis elektroenerģijai un dabasgāzei.

Dabasgāzei akcīzes nodokļa likme samazinājās līdz 2017. gada līmenim. Tomēr visbūtiskākais akcīzes nodokļa samazinājums nav dabasgāzes nozarē, bet gan elektroenerģijas patēriņa nozarē, kur akcīzes nodokļa likme no 1. maija samazinājās 4,5 reizes – no 4,47 eiro līdz 1 eiro par MWh, kas ir minimālā Eiropas Savienības atļautā likme. Patērētājiem tas nozīmē elektroenerģijas cenu samazinājumu par aptuveni 3,1%. Lieliem elektroenerģijas patērētājiem ir paredzēta akcīzes nodokļa atlaide 0,5 €/MWh apmērā.

BDO pētnieki norāda uz topošo likumprojektu, lai samazinātu preferenciālo PVN likmi no 9% līdz 5% un paplašinātu to preču klāstu, uz kurām tā attiecas. Likumprojektā šim sarakstam ir pievienota degviela, kurai piemēro akcīzes nodokli.

Nedaudz citādi rīkojās Lietuva, kura paziņoja, ka atliks enerģijas tirgus liberalizācijas pēdējos posmus, jo enerģijas cenu kāpuma dēļ varētu rasties traucējumi. Lai palīdzētu iedzīvotājiem adaptēties energoresursu cenu kāpumam, tika apspriesta apkures palīdzības paplašināšana 110 000 nabadzīgākajām mājsaimniecībām. Lietuvas parlaments arī pieņēmis tiesību aktus, lai dotu iespēju lielākajam iedzīvotāju skaitam pieteikties apkures subsīdijām, un valdība plāno noteikt elektroenerģijas cenu griestus patērētājiem, sadalot to pieaugumu nākamajiem 5 gadiem. Lietuvas valdība 2022. gada 1. aprīlī sāka īstenot 2,26 miljardu eiro vērtu pasākumu kopumu, lai novērstu inflācijas ietekmi un stiprinātu enerģētisko neatkarību.

Lai daļēji absorbētu enerģijas cenu satricinājumus, valdība kompensē daļu no iedzīvotāju maksājamām gāzes un elektroenerģijas cenām, piešķirot 570 miljonus eiro. Tajā pašā laikā uzņēmumiem tiek piedāvāti ne tikai gāzes un elektroenerģijas cenu kompensācijas risinājumi, kam atvēlēti 120 miljoni eiro, bet arī mērķfinansējums skartajām nozarēm 142 miljonu eiro apmērā. Citi pasākumi ir vērsti uz vecāka gadagājuma cilvēkiem un cilvēkiem, kuri saņem minimālo algu, palielinot sociālos pabalstus un ieviešot apkures kompensāciju. Valdības plānā iedzīvotāju ienākumu palielināšanai ir paredzēti 315 miljoni eiro. Plāns paredz arī ieguldījumus enerģētiskajā neatkarībā, budžetā paredzot 1,12 miljardus eiro.

Latvijā 2022. gada janvārī spēkā stājās Energoresursu cenu ārkārtēja pieauguma samazinājuma pasākumu likums, kura mērķis ir mazināt ar energoresursu cenu ārkārtēju pieaugumu saistītu negatīvu sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi.

Tajā tiek raksturoti energoresursu pakalpojuma cenas pieauguma samazināšanas pasākumi un atbalsta pasākumi noteiktām iedzīvotāju grupām. Latvijā netika veiktas izmaiņas akcīzes nodokļa un PVN apmērā salīdzinājumā ar citām valstīm. Tika izveidota atbalsta programma enerģijas cenu pieauguma kontekstā, piemēram, ģimenēm ar bērniem un studentiem līdz 24 gadu vecumam tika piešķirts ikmēneša pabalsts 50 eiro apmērā par katru bērnu no 2022. gada janvāra mēneša līdz aprīlim, daudz bērnu ģimenēm – 20 eiro ikmēneša atbalsts energoresursu rēķinu apmaksai un vēl dažādi pabalstu veidi.

Nodokļu cirpiens Polijā

BDO pētījums rāda, ka Polijā ir veikti dažādi pasākumi, lai iegrožotu energoresursu cenu pieaugumu. Akcīzes nodoklis benzīnam, dīzeļdegvielai un elektroenerģijai tika samazināts līdz ES minimālajam līmenim un arī ieviests pagaidu atbrīvojums no akcīzes nodokļa mājsaimniecību elektroenerģijai.

Lai samazinātu degvielas cenas vēl vairāk, PVN degvielai tika samazināts no 23% līdz 8%, tas dos Polijas iedzīvotājiem nozīmīgu ietaupījumu degvielas rēķinos.

Vēl viens ieguvums Polijas iedzīvotājiem ir no tā, ka tika samazināta PVN likme dabasgāzei uz 0%, tāpēc Polijas mājsaimniecības skars mazāks cenu pieaugums nekā ģimenes lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu. Arī PVN pamatpārtikas produktiem ir uzlikta 0% likme un samazināta 5% PVN likme elektroenerģijai, kas ļaus Polijas iedzīvotājiem mēnesī ietaupīt ievērojamu summu. Tika pastiprināta arī pabalsta sistēma, lai palīdzētu mājsaimniecībām, kas cīnās ar enerģijas rēķiniem, šim mērķim tika piešķirti 870 miljoni eiro, un tas attiecas uz 7 miljoniem mājsaimniecību.

Pašlaik Polijas valdība izstrādā jaunas atbalsta paketes un sistēmu, lai aizsargātu savus iedzīvotājus no strauja cenu kāpuma. Valsts sekretārs arī paziņoja, ka valdība līdz 2027. gadam pagarina tarifu aizsardzību individuālajiem klientiem un jutīgajiem saņēmējiem, piemēram, slimnīcām un bērnudārziem.

Acīm redzamais – neticamais

"Dati rāda paradoksālu, neticamu ainu: bagātās valstis – Vācija, Itālija, Īrija, arī Polija – atšķirībā, piemēram, no Latvijas, jau ir ieviesušas būtisku akcīzes un pievienotās vērtības nodokļa likmju samazināšanu, lai tādējādi energoresursu un pārtikas cenas straujās inflācijas apstākļos noturētu kaut kādos saprāta rāmjos," skaidro AS BDO Latvia partneris Jānis Zelmenis.

Viņš atgādina, ka līdztekus šai nodokļu likmju samazināšanai ir arī ieviesta pabalstu sistēma, par ko runā Latvija. "Būtībā Latvijā pagaidām pat īsti nav uzsāktas kvalitatīvas diskusijas par visus – gan iedzīvotājus, gan biznesa makus – aplaupošas inflācijas ierobežošanu, to motivējot ar to, ka "nodokļu likmju samazināšana būs atbalsts bagātājiem". Dīvaini, ka Latvijā ir tik daudz bagāto, kuri brīdī, tiklīdz maizei 21% PVN likmes vietā būs 5% vai pat 0%, nekavējoties iegādāsies nevis vienu maizes kukuli nedēļā, bet uzreiz divus vai trīs," analizē J. Zelmenis. Viņš nesaprot, kāpēc Latvijā valdošās politiskās partijas īsti nevēlas izmantot ārvalstu pieredzi inflācijas slāpēšanai. "Protams, ka inflācija pamatā tiek importēta ar to pašu energoresursu cenu pieaugumu, bet tas nav iemesls, kāpēc pret to nevarētu cīnīties. Vai tad inflācija netiek importēta Vācijā, Itālijā, Īrijā? Tieši tāpat kā Latvijā, arī minētajās valstīs tā tiek ieviesta, bet, neraugoties uz to, šīs valstis jau ir ieviesušas pasākumus energoresursu cenu pieauguma bremsēšanai," uz jautājumu, vai vispār iespējams ierobežot importēto inflāciju, atbild J. Zelmenis. Pētījums rāda, ka Francijā un Itālijā ir veikti visbūtiskākie pasākumi energoresursu cenu noturēšanai vai samazināšanai, bet Vācijā un Īrijā arī ir vērojams diezgan būtisks akcīzes nodokļa samazinājums. Visās valstīs var arī novērot pārdomātu atbalsta sistēmu iedzīvotājiem, jo īpaši ar to izceļas Francija, Rumānija un Vācija.

Ungārijas ceļš

Lai arī Latvijā jau pagājušajā apkures sezonā bija ieviesta maksimālā dabasgāzes realizācijas cena, tomēr Ungārija jau 2021. gada novembrī ir ieviesusi maksimālos cenu griestus benzīnam un dīzeļdegvielai – 1,21 eiro par litru. "Rezultātā degviela Ungārijā pašlaik maksā par 0,85–0,90 eiro litrā lētāk nekā Latvijā, un nestāstiet, ka tas neietekmē uzņēmumu ražošanas un transportēšanas izmaksas, kā arī iedzīvotāju pirktspēju!" uzsver J. Zelmenis. Viņš atgādina, ka Latvijā pagaidām idejas par akcīzes nodokļa likmju samazināšanu degvielai nav pat diskusiju līmenī. "Tas, ka degviela Polijā maksā vairākus desmitus centus lētāk nekā Latvijā, šķiet, nevienu vairs nepārsteidz, bet paradoksāli, ka Vācijā pašlaik degviela uzpildes stacijā maksā lētāk nekā Latvijā," secina J. Zelmenis. Viņš gan uzskata, ka tuvojošos vēlēšanu kontekstā šādai situācijai ilgstoši nevajadzētu saglabāties.

Francijas recepte

J. Zelmenis vērš uzmanību uz faktu, ka Francijā no 2022. gada februāra līdz 2023. gada janvāra beigām līdz minimumam samazināts elektroenerģijas nodoklis. Valdība uzskata, ka tas ir veids, kā ierobežot elektroenerģijas rēķina pieaugumu. Konkrētāk, iekšzemes nodoklis par elektroenerģijas patēriņu ir 1 eiro par megavatstundu mājsaimniecībām un 50 centi par megavatstundu uzņēmumiem, un ir atgādināts, ka tas nevar būt mazāks. Iepriekš šis nodoklis bija 22,50 eiro par megavatstundu.

Tika ieviestas elektroenerģijas nodokļa samazinātās likmes kolektīvam cilvēku autotransportam, datu centriem, gaisa kuģiem un piemērota nulles likme elektroenerģijai, kas tiek ražota uz kuģiem un laivās.

Francijas iedzīvotājiem un uzņēmumiem valdība izsludināja 15 centu atlaidi par degvielas litru uzpildes stacijās. Akcija būs spēkā vismaz līdz 2022. gada 1. augustam.

Šis atlaides mērķis ir aizsargāt Francijas iedzīvotājus, ņemot vērā jau vairākus mēnešus vērojamo degvielas cenu kāpumu. Iedzīvotājiem ir izmaksāta inflācijas prēmija 100 eiro apmērā, kas tika izmaksāta automātiski, lai palīdzētu iedzīvotājiem segt energoresursu rēķinus. Inflācijas pabalsts tika piešķirts laikposmā no 2021. gada decembra līdz 2022. gada februārim.

PVN likme elektroenerģijai atšķiras atkarībā no abonētās jaudas: ja tā ir mazāka vai vienāda ar 36 kWh, tad samazinātā likme ir 5,5%, bet, pārsniedzot 36 kWh, parastā likme 20%, un parasto likmi piemēro visam rēķinam. PVN likme dabasgāzes un naftas produktu patēriņam ir parastā likme, t.i., 20%, tomēr dabasgāzes piegādes abonēšanai visiem patērētājiem tiek piemērota samazinātā likme 5,5%.

Itālijas piegājiens

2022. gada 2. maijā Itālijas premjerministrs Mario Dragi izklāstīja jaunu pasākumu kopumu 14 miljardu vērtībā, lai palīdzētu ģimenēm un uzņēmumiem, kā arī paātrinātu atjaunojamo energoresursu un pārkvalificēšanas iekārtu ieviešanu.

Paketes pamatpasākums ir 200 eiro vienreizēja prēmija 28 miljoniem strādājošo un pensionāru (ar ienākumiem zem 35 000 eiro gadā). Pēc tam ir iekļauts valsts ierēdņu sociālās apdrošināšanas nodokļa likmes samazinājums par 0,8 procentu punktiem, 200 miljonu eiro fonds uzņēmumiem, kas tirgojās ar Krieviju, Ukrainu un Baltkrieviju. Ir izveidots arī 600 miljonu eiro fonds, lai palīdzētu lielajām pilsētām īstenot atveseļošanas un noturības mehānismu mērķus. Ir pagarināts arī akcīzes nodokļa samazinājums degvielai: atlaide, kas ir 30 centi par litru benzīna un dīzeļdegvielas, ir attiecināta arī uz metāna automobiļiem, kuru akcīzes nodoklis būs nulle, un PVN samazināts no 22% līdz 5%. Uzņēmumiem nodokļa atlaide gāzes un elektroenerģijas iegādei palielinās līdz 25%. Savukārt kravu pārvadātājiem 2022. gada pirmajā ceturksnī tiks piešķirta 28% nodokļa atlaide par izdevumiem, kas radušies, iegādājoties dīzeļdegvielu.

Energoietilpīgiem uzņēmumiem ir paredzēta arī 10% nodokļa atlaide par 2022. gada pirmajā ceturksnī iegādāto dabasgāzi. Trīs miljardi eiro tiks izmantoti, lai koriģētu publiskā iepirkuma cenas, jo būvniecībā izmantotās izejvielas ietekmē augstā inflācija. Projektā ir paredzēti 3 miljardi 2022. gadam, 2,5 miljardi 2023. gadam un 1,5 miljardi katram gadam no 2024. līdz 2026. gadam.

Attiecībā uz PVN likmi dabasgāzei tika samazināta no 10% līdz 5%, akcīzes nodokļiem ir samazinājums par 25 centiem benzīnam, gāzeļļai un sašķidrinātai naftas gāzei, tikmēr diferencētā akcīzes nodokļa samazināšana tiek apturēta, lai nesamazinātos zem minimālā nodokļu līmeņa, norādīts BDO pētījumā.

Īrijas atbilde jau martā

No 2022. gada 10. marta Īrijā akcīzes nodoklis benzīnam tika samazināts par 20 centiem, bet akcīzes nodoklis dīzeļdegvielai – par 15 centiem. Samazinātās likmes būs spēkā līdz 2022. gada 11. oktobrim.

PVN likmes elektroenerģijai un dabasgāzei tiks samazinātas no 13,5% līdz 9%.

Vācija reaģēja jau janvārī

Vācijas valdība 2022. gada 9. janvārī paziņoja par mērķtiecīgiem pasākumiem, lai palīdzētu mazaizsargātajām māsaimniecībām pilnībā segt apkures rēķinus. Valsts ir arī piedāvājusi vienreizēju dotāciju paketi 130 miljonu eiro apmērā māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem.

24. martā valdība vienojās par papildu pasākumiem aptuveni 15 miljardu eiro apmērā, tostarp par degvielas cenu pagaidu samazinājumu uz trim mēnešiem, samazinot nodokļus (par 30 centiem benzīnam un 14 centiem dīzeļdegvielai).

Enerģijas nodoklis degvielai no jūnija līdz augustam tika samazināts līdz Eiropas minimumam. Citi pasākumi ietver vienreizēju maksājumu 300 eiro apmērā, 100 eiro čeku bērnu pabalstu palielināšanai un sabiedriskā transporta mēneša maksas samazinājumu līdz 9 eiro mēnesī, norādīts BDO pētījumā.

Rumānijas cenu griesti

Rumānijas parlaments 2021. gada 7. septembrī pieņēma likumu, lai no 2021. gada 1. novembra pasargātu neaizsargātos patērētājus no enerģijas cenu pieauguma, paredzot, ka subsīdijas varēs izmantot mājokļa apkures atbalstam, enerģijas patēriņam, energoefektīvam mājas aprīkojumam un tādu produktu un pakalpojumu iegādei, kas uzlabo ēku energoefektivitāti vai pieslēgumu enerģijas tīklam.

Enerģētikas ministrs Virgils Popescu 2021. gada 4. oktobrī paziņoja par kompensācijām gan par elektrības, gan gāzes rēķiniem. Pasākumi ilga no 2021. gada 1. novembra līdz 2022. gada 31. martam un skāra aptuveni 6 miljonus ģimeņu jeb 85% Rumānijas iedzīvotāju. Papildus mājsaimniecībām kompensāciju saņēma arī valsts un privātās slimnīcas, skolas, bērnudārzi, NVO un sabiedrisko sociālo pakalpojumu sniedzēji. 2022. gada 11. janvārī Rumānijas valdība paziņoja par jaunu aizsardzības shēmu mājsaimniecību patērētājiem ar patēriņu līdz 300 kWh mēnesī, tostarp PVN samazinājumu līdz 5%, kā arī kompensāciju par zaļo sertifikātu un koģenerācijas patēriņa piemaksu.

Valdība izstrādāja arī atbalsta shēmu dabasgāzei.

Rumānijas valdība 2022. gada 20. martā noteica elektroenerģijas un dabasgāzes cenu griestus uz vienu gadu. Mājsaimniecību patērētāji, kas nepatērē vairāk par 100 kWh mēnesī, maksās 14 centus par kilovatu, bet, ja to patēriņš pārsniegs 300 kWh, tad par kilovatu maksās ne vairāk kā 16 centus. Rūpniecības klienti maksās līdz 20 centiem par kilovatu. Attiecībā uz dabasgāzi tās cena sadzīves patērētājiem būs ne vairāk kā 6 centi, bet rūpnieciskajiem patērētājiem – ne vairāk kā 7 centi par kilovatu.

Valdība paziņoja par virkni dotāciju un kuponu 3,5 miljardu eiro apmērā, lai palīdzētu neaizsargātajiem rumāņiem un svarīgākajām rūpniecības nozarēm pārvarēt pieaugošās cenas un piegādes satricinājumus.

Komplektā ietilpst atbalsts mazo uzņēmumu enerģijas rēķiniem, dotācijas jaunu investīciju piesaistei un atbalsts pašreizējiem publisko būvdarbu līgumiem, kā arī atbalsts Rumānijas lauksaimniekiem un subsīdijas degvielas cenām transporta uzņēmumiem. Turklāt aptuveni 4,7 miljoni pensionāru un citu maznodrošināto ģimeņu ik pēc diviem mēnešiem saņēma talonus 50 eiro vērtībā pamata pārtikas produktiem.

No 2022. gada 1. janvāra Rumānijā enerģētikai tika samazināts PVN likmes apmērs uz 5% centralizētās siltumapgādes nodrošināšanai aukstajā sezonā (no 1. novembra līdz 31. martam) šādām patērētāju kategorijām: iedzīvotājiem, slimnīcām, nevalstiskajām organizācijām un atzītiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem, norādīts BDO pētījumā.

Pēdējais brīdis

“Izstudēt ārvalstu pieredzi un nekavējoties izstrādāt pasākumu plānu ar vairākiem risinājumiem par to, kādā veidā ar kādiem instrumentiem vislabāk saglabāt Latvijā strādājošo uzņēmumu konkurētspēju un vienlaikus iedzīvotājus nepadarīt par nabagiem, kuri var atļauties iegādāties tikai pārtiku,” uz jautājumu, ko darīt, atbild J. Zelmenis. Viņš, rādot uz pētījuma datiem, pauž, ka atšķirībā no Latvijas valdošajiem politiķiem citās valstīs ir jau spēruši būtiskus soļus inflācijas ierobežošanai.

“Šaubos, vai situācijā, kad energoresursi ilgstoši būs lētāki Polijā, Ungārijā, Rumānijā un vēl jo vairāk Vācijā, salīdzinājumā ar Latviju, šeit būs ekonomiski izdevīgi daudzu sfēru uzņēmējdarbībai darboties, bet tās atkal ir darbavietas un nodokļi, un pirkospējīgi patērētāji,” uz jautājumu, kādas varētu būt sekas nekā nedarīšanai, atbild J. Zelmenis. Viņaprāt, Latvija jau ir nokavējusi brīdi, kad bija jāpieņem konkrēti lēmumi, taču vēl jau varot paspēt. “Iespējams, Latvija ir zeme, kurā dzīvo tikai miljardieri, kuriem jau nekādu atbalstu nevajag,” ar ironiju viņš atbild uz jautājumu, kāpēc Latvijā nekādu reālu pasākumu pagaidām nav. “ES PVN direktīvas grozījumi ikvienai dalībvalstij atļauj ieviest īpaši (zemāku par 5%) samazinātu pievienotās vērtības nodokļa likmi pārtikas produktiem, ūdenim, zālēm, farmaceitiskiem, veselības un higiēnas produktiem, grāmatām un periodiskajiem izdevumiem, pasažieru pārvadājumiem, kā arī saules enerģijas paneļiem, un to jau izmanto citas dalībvalstis, taču ne Latvija, kaut arī ir kārtējā ideja par samazināto PVN likmi pārtikai, taču jārēķinās, ka jau vairākas reizes Saeimas vairākums šo ideju

vienkārši ir noraidījis," atgādina J. Zelmenis. Viņš steidz piebilst, ka Latvijā pašlaik ir visaugstākās akcīzes nodokļa likmes salīdzinājumā ar Poliju, Lietuvu un Igauniju.

Akcīzes nodoklis dīzeļdegvielai Euro par 1000 litriem

Latvija 414.00 Igaunija 372.00 Lietuva 372.00 Rumānija 350.00 ES minimālā likme 330.00
Polija 240.39 Ungārija 240.00

Pievienotās vērtības nodokļa likme degvielai %

Ungārija 27 Īrija 23 Lietuva 21 Latvija 21 Igaunija 20 Vācija 19 Polija 8 Itālija 5

Avots: BDO pētījums

Minimālās akcīzes nodokļa likmes energoresursiem • svina benzīnam 421 eiro par 1000 litriem; • bezsvina benzīnam 359 eiro par 1000 litriem; • dīzeļdegvielai 330 eiro par 1000 litriem; • dabasgāzei 2,6 eiro par gigadžoulu; • elektrībai: uzņēmumiem 0,5 eiro par MWh un 1 eiro par MWh ar uzņēmējdarbību nesaistītiem uzņēmumiem.

Akcīzes nodoklis energoresursiem

Polija

Polijā akcīzes nodoklis par benzīnu, dīzeļdegvielu, sašķidrinātu naftas gāzi dzinējiem un elektroenerģijai uz laiku tiek samazināts līdz ES minimumam.

Turklāt ir ieviests pagaidu atbrīvojums no akcīzes nodokļa par elektroenerģiju mājāsaimniecībām.

Akcīzes nodokļa likmes degvielai un elektroenerģijai laikposmā no 2022. g. 1. janvāra līdz 2022. g. 31. maijam: • benzīnam PLN 1413 par 1000 litriem (307,68 eiro); • dīzeļdegvielai PLN 1104 par 1000 litriem (240,39 eiro); • dabasgāzei PLN 0; • elektroenerģijai – PLN 4,60 par MWh (1 eiro).

Igaunija

Tika samazināts akcīzes nodoklis elektroenerģijai un dabasgāzei.

Dabasgāzes cenas samazinājums līdz 2017. g. cenu apmēram.

Samazinātas likmes: • dabasgāzei no 79,14 eiro līdz 40 eiro par 1000 kubikmetriem (m³); • elektroenerģijai tika samazināta 4,5 reizes – no 4,47 eiro līdz 1 eiro par MWh.

Akcīzes nodokļa likme līdz 30.04.2023.: • benzīnam 563 eiro par 1000 litriem; • dīzeļdegvielai 372 eiro par 1000 litriem; • dabasgāze 40 eiro par 1000 kubikmetriem (m³); • elektroenerģija 1 eiro par MWh.

Ungārija

Akcīzes nodokļa likme degvielas produktiem: • 240 eiro par 1000 litriem.

2021. g. 11. novembrī valdība paziņoja, ka benzīnam un dīzeļdegvielai noteiks mazumtirdzniecības cenu griestus 1,21 eiro par litru. Sākotnēji bija noteikts uz 3 mēnešiem, turpmāk tika pagarināts līdz 2022. g. jūlijam.

2022. g. 28. februārī benzīna un dīzeļdegvielas arī vairumtirdzniecības cena tika ierobežota tādā pašā līmenī.

Vienlaikus akcīzes nodoklis tika samazināts par 5 HUF/litrā (~0,013 eiro) un 10. martā – vēl par 20 HUF/ litrā (~0,05 eiro).

2022. g. martā akcīzes nodoklis degvielas produktiem bija 95 HUF/litrā (~0,24 eiro), kas ir zemāk par Eiropas Savienības noteikto minimumu.

Lietuva

- Bezsvina benzīnam 466 eiro par 1000 litriem; • svina benzīnam 579,24 eiro par 1000 litriem; • dīzeļdegvielai 372 eiro par 1000 litriem; • dabasgāzei, ko izmanto kā kurināmo: - uzņēmējdarbības vajadzībām 0,54 eiro par MWh, - pārējiem 1,08 eiro par MWh; • elektroenerģijai: - ko izmanto saimnieciskām vajadzībām – 0,52 eiro par MWh, - citiem 1,01 eiro par MWh.

Latvija

- Benzīnam 509 eiro par 1000 litriem; • dīzeļdegvielai 414 eiro par 1000 litriem; • dabasgāze: - izmantošanai par degvielu 1,91 eiro par MWh; prognozējamais uz 2026. gadu – 10 eiro par MWh, - izmantošanai par kurināmo 1,65 eiro par MWh; • elektroenerģijas nodoklis – 1,01 eiro par megavatstundu.

Rumānija

- Bezsvina benzīnam 382 eiro par 1000 litriem; • dīzeļdegvielai 350 eiro par 1000 litriem.

Ierosinājums samazināt akcīzes nodokli degvielai par 50%.

Itālija

Akcīzes nodokļa samazinājums par 25 centiem. Tagad akcīzes nodoklis ir : • benzīnam 478,40 eiro par 1000 litriem; • gāzeļļai 367,40 eiro par 1000 litriem; • sašķidrinātai naftas gāzei 182,61 eiro par 1000 litriem.

Nodokļa samazinājums degvielai: atlaide, kas ir 30 centi par litru benzīna un dīzeļdegvielas (būs spēkā līdz 2022. g. 8. jūlijam).

Uzņēmumiem nodokļa atlaide gāzes un elektroenerģijas iegādei palielinās līdz 25%.

Vācija

Eiropas Savienībā minimālās noteiktās likmes degvielai.

Akcīzes nodoklis degvielai no 2022. g. jūnija līdz augustam tiks samazināts līdz Eiropas minimumam.

Nodokļu atvieglojums benzīnam ir 30 centi par litru, bet dīzeļdegvielai – 14 centi par litru.

Nodevas par elektroenerģijas cenu samazināšana – no 6,5 līdz 3,72 centiem no vairumtirdzniecības cenas par vienu kilovatstundu elektroenerģijas.

Francija

No 2022. g. 1. februāra līdz 2023. g. janvāra beigām līdz minimumam tiek samazināts galvenais elektroenerģijas nodoklis.

No 2022. g. 1. februāra iekšzemes nodoklis par elektroenerģijas galapatēriņu ir 1 eiro par megavatstundu mājsaimniecībām un 50 centi uzņēmumiem.

Iepriekš šis nodoklis bija 22,50 eiro par megavatstundu.

Īrija

Akcīzes nodoklis: • benzīnam ir samazināts par 20 centiem (465,98 eiro par 1000 litriem),
• dīzeļdegvielai – par 15 centiem.

Avots: BDO pētījums

Pievienotās vērtības nodoklis energoresursiem

Polija

• Degvielai 8%; • dabasgāzei 0%; • elektroenerģijai 5% sistēmas siltumam.

Lietuva

21% – standartlikme.

9% siltumenerģijai, kas piegādāta mājokļa apkurei.

Apsvēra iespēju līdz 2022. g. maija sākumam samazināt PVN likmi līdz 0% siltumenerģijai un vietējai dabasgāzei, kā arī pamata pārtikas produktiem.

Latvija

21% – standartlikme.

12% siltumenerģijai, ja tās faktiskais patērētājs ir iedzīvotājs, kas pērk un patērē siltumenerģiju māsaimniecības vajadzībām.

Izveidots likumprojekts par nulles likmes piemērošanu pārtikas pamatproduktiem no 15. jūlija.

Igaunija

20% – standartlikme.

Apsvēra likumprojektu, lai samazinātu preferenciālo PVN likmi un paplašinātu to preču klāstu, uz kurām tā attiecas, sākot ar 2022. g. 30. aprīli. Preferenciālās PVN likmes samazināšana no 9% līdz 5%. Likumprojektā šim sarakstam tiek pievienota degviela, kurai piemēro akcīzes nodokli.

Igaunija līdz 2023. g. maijam uz laiku samazinās PVN likmi iekšzemes energoresursiem.

Ungārija

27% – standartlikme.

Rumānija Elektroenerģijai māsaimniecībās – līdz 5%.

Francija

PVN likme elektroenerģijai: ja tā ir mazāka vai vienāda ar 36 kVA, tad samazinātā likme ir 5,5%, bet parastā likme – 20%.

PVN likme dabasgāzes un naftas produktu patēriņam ir parastā likme – 20%. Tomēr dabasgāzes piegādes abonēšanai visiem patērētājiem tiek piemērota samazinātā likme – 5,5%.

Francijas salā Korsikā PVN likme naftas produktiem ir 13%.

Itālija

PVN par dabasgāzes izmantošanu samazināja līdz 5% par piegādēm "civilajām un rūpnieciskajām vajadzībām" (no 2021. g. oktobra līdz decembrim).

PVN degvielai tiks samazināts no 22% līdz 5% (būs spēkā līdz 2022. g. 8. jūlijam).

Īrija

23% – standartlikme.

Elektroenerģijai un dabasgāzei tiks samazināta no 13,5% līdz 9% līdz 2022. g. oktobra beigām.

Vācija 19% – standartlikme.

Atbalsta sistēma iedzīvotājiem

Rumānija

- Pasākumu kopums, kas ilga no 2021. g. 1. novembra līdz 2022. g. 31. martam un skāra aptuveni 6 miljonus ģimeņu jeb 85% Rumānijas iedzīvotāju, kompensācijām gan par elektrības, gan gāzes rēķiniem.

- Rumānijas valdība 2022. g. 20. martā noteica elektroenerģijas un dabasgāzes cenu griestus uz vienu gadu. Mājsaimniecību patērētāji, kas nepatērē vairāk par 100 kWh mēnesī, maksās 14 centus par kilovatu, bet, ja to patēriņš pārsniegs 300 kWh, tad par kilovatu maksās ne vairāk kā 16 centus. Rūpniecības klienti maksās līdz 20 centiem par kilovatu. Attiecībā uz dabasgāzi tās cena sadzīves patērētājiem būs ne vairāk kā 6 centi, bet rūpnieciskajiem patērētājiem – ne vairāk kā 7 centi par kilovatu.

- 4,7 miljoni pensionāru un citu maznodrošināto ģimeņu ik pēc diviem mēnešiem saņems talonus 50 eiro vērtībā pamata pārtikas produktiem.

Francija

- Tiek maksāta piemaksa par nobraukumu darbiniekiem, kuri izmanto savu transportlīdzekli (automašīnu, motociklu, mopēdu), lai nokļūtu darbā. Tas ļautu ietaupīt aptuveni 150 eiro uz 1 personu.

- Inflācijas pabalsts – 100 eiro prēmija –, kas bija paredzēta 38 miljoniem Francijas iedzīvotāju, tika piešķirts laikposmā no 2021. g. decembra līdz 2022. g. februārim.

- Zvejotājiem valdība piešķir atbalstu – 35 centu atlaidi par litru zvejas dīzeļdegvielas.

Itālija

- Paredzējusi pastiprināt "sociālo piemaksu" par rēķiniem ģimenēm, kas nonākušas ekonomiskajās grūtībās un smagi slimo, – kopumā tiks piešķirti 450 miljoni eiro.

- 200 eiro vienreizēja prēmija 28 miljoniem strādājošo un pensionāru (ar ienākumiem zem 35 000 eiro gadā).

Vācija

- Vienreizēja dotāciju pakete 130 miljonu eiro apmērā mājāsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, lai segtu enerģijas rēķinus.
- 135 eiro vienreizējs maksājums studentiem un mazaizsargātajiem iedzīvotājiem.
- Ienākuma nodokļa samazinājums.
- Palielinātas iemaksas par trūcīgiem bērniem (papildu 20 eiro mēnesī par katru bērnu).
- 100 eiro subsīdijas bezdarbniekiem.
- Sabiedriskā transporta mēneša maksas samazinājums līdz 9 eiro mēnesī.

Pasākumi ir spēkā visā valstī no 2022. g. jūnija līdz augustam.

Atbalsta palielinājums braukšanas uz darbu pabalstam.

Īrija

- 200 eiro apmērā pabalsts visiem iedzīvotājiem mājāsaimniecības elektrības rēķinu apmaksai.
- Vienreizējs maksājums tika izmaksāts martā 125 eiro apmērā degvielas apmaksai – izmaksāts aptuveni 390 000 mājāsaimniecību.

Polija

- Pastiprināts pabalsts 106 eiro gadā uz vienu personu energoresursu apmaksai (lielākās mājāsaimniecības var saņemt līdz 306 eiro gadā).

Pirmā daļa tika izmaksāta 2022. g. marta beigās, bet otrā daļa tiks izmaksāta 2022. g. decembrī.

- Ieviesta "MyHEAT programma", kuras budžets ir 130 miljoni eiro. Tās pamatā ir subsīdijas siltumsūkņu iegādei un uzstādīšanai jaunos mājokļos ar paaugstinātu energostandartu. Subsīdijas veido 30–45%. Attaisnotās ieguldījumu izmaksas ir no 1500 līdz 4500 eiro (atkarībā no uzstādītā siltumsūkņa veida). Saņēmēji ir jaunu vienģimenes māju īpašnieki vai līdzīpašnieki.

Ungārija

- Pensionāriem sedz komunālo pakalpojumu rēķinus, ja izmaksas pārsniedz 20% no kopējiem ienākumiem.
- Paredzama 50% atlaide samaksai par komunālajiem pakalpojumiem personām ar invaliditāti.

Igaunija

- No 2022. g. janvāra līdz martam bija spēkā tarifi elektroenerģijai (0,12 €/ kWh) un gāzei (65 €/MWh).
- No 2021. g. septembra līdz 2022. g. martam mājāsaimniecībām ar zemiem ienākumiem (arī ar atpakaļejošu datumu) tika piemērotas elektroenerģijas cenas ar atlaidi.

- Tikla maksa visiem elektroenerģijas patērētājiem (gan uzņēmumiem, gan mājsaimniecībām) no šā gada oktobra līdz 2022. g. martam tika samazināta uz pusi.

Lietuva

- Apkures subsīdijas, lai aptvertu aptuveni 110 000 cilvēku.
- Valdība kompensē daļu no iedzīvotāju maksājamām gāzes un elektroenerģijas cenām, piešķirot 570 miljonus eiro.
- Paredzēti 315 miljoni eiro vecāka gadagājuma cilvēkiem un cilvēkiem, kuri saņem minimālo algu, apkures kompensācijai.

Latvija

- Visām ģimenēm ar bērniem un studentiem līdz 24 gadiem ikmēneša pabalsts 50 eiro apmērā par katru bērnu (01.01.2022.–30.04.2022.).
- Daudzbērnu ģimenēm 20 eiro ikmēneša pabalsts (01.11.2021.– 31.12.2022.).
- Personām ar 1. grupas invaliditāti 15 eiro ikmēneša pabalsts (01.11.2021.– 31.12.2022.).
- Energoietilpīgajiem uzņēmumiem OIK samazinājums līdz 85% (2022. g. vienreizējs maksājums).
- Visiem elektroenerģijas patērētājiem OIK maksas samazinājums 100% (01.01.2022.– 30.04.2022.).
- Centralizētās siltumapgādes patērētājiem, kuriem ir ārkārtējs cenu pieaugums, pašvaldībās, kurās centralizētās siltumapgādes tarifs ir virs 68 EUR/MWh, valsts segs starpību līdz apstiprinātajam SPRK tarifam (01.01.2022.–30.04.2022.).
- Mājsaimniecībām, kas apkurei izmanto dabasgāzi, ar patēriņu virs 221 kWh mēnesī valsts segs starpību starp pašreizējo SPRK tarifu un 2021.gada otrā pusgada tarifu (01.01.2022.–30.04.2022.).

Atbalsts tieši uzņēmējiem

Francija

- Autopārvadātājiem tika piešķirtas tiešās dotācijas kopumā 400 miljonu eiro apmērā.
- 1. aprīlī tika izsludināta 15 centu atlaide litram degvielas, akcija būs spēkā vismaz līdz 2022. g. 1. augustam.
- Uzņēmums TotalEnergies piedāvāja atlaidi piecu eiro apmērā 50 litru tvertnei degvielas (t.i., 10 centi par litru degvielas) vairāk nekā 1100 TotalEnergies degvielas uzpildes stacijās visā Francijā visneaizsargātākajām mājsaimniecībām.

Itālija

- Atbalsts uzņēmējdarbībai, paredzot 20% nodokļu atlaidi visiem energoietilpīgajiem uzņēmumiem, kuriem salīdzinājumā ar 2019. g. ir vērojams 30% cenu pieaugums (no februāra līdz 2022. g. beigām).

- 2022. g. 19. martā Itālija apstiprināja jaunu 4,4 miljardu eiro paketi, lai paplašinātu sociālo piemaksu 5,2 miljoniem mājsaimniecību (kuras maksās par elektroenerģiju un gāzi pēc 2021. g. vasaras cenām).
- Kravu pārvadātājiem 2022. g. pirmajā ceturksnī tiks piešķirta 28% nodokļa atlaide par izdevumiem, kas radušies, iegādājoties dīzeļdegvielu.
- Energoietilpīgiem uzņēmumiem ir paredzēta arī 10% nodokļa atlaide par 2022. g. pirmajā ceturksnī iegādāto dabasgāzi.

Avots: BDO pētījums

Dīvaini, ka iespējas ir, bet Latvija atšķirībā no citām ES dalībvalstīm nesteidzas izmantot ES dotās iespējas ne tikai attiecībā uz energoresursu, bet arī pārtikas cenu pieauguma slāpēšanu, un, ja šādi turpināsim, Latvija būs visdārgākā valsts, Jānis Zelmenis, AS BDO Latvia partneris.